

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0520055 Torsviken

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 -områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat-direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Lena Smith

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0520055 Torsviken

Kommun: Göteborg

Områdets totala areal: 146,2 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-12-08

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägarförhållanden:

Göteborgs stad och Danafjord Fastigheter AB

Regeringsbeslut, historik:

SPA: 2000-07-01, regeringsbeslut M2000/1680/Na, pSCI: Nej, SCI: Nej, SAC: Nej

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

A038 - Sångsvan, *Cygnus cygnus*

A068 - Salskrake, *Mergus albellus*

A151 - Brushane, *Philomachus pugnax*

Övriga arter som utgjort grund för utpekandet:

A061 - Vigg, *Aythya fuligula*

A062 - Bergand, *Aythya marila*

A067 - Knipa, *Bucephala clangula*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: I Natura 2000-området Torsviken är de prioriterade bevarandevärdena de i Fågeldirektivets, bilaga 1, utpekade arterna brushane, salskrake och sångsvan samt de enligt bilaga 2 utpekade arterna vigg, bergand och knipa. Dessa arter ska bevaras långsiktigt. För att möjliggöra detta måste naturmiljön bibehållas och förbättras. Varje art ska bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Gynnsam

bevarandestatus innebär att arternas population ska vara säkrad på lång sikt och att deras naturliga utredningsområde inte minskar. Arternas behov ska vara tillgodosedda i området vad gäller födotillgång och skydd.

Motivering:

Natura 2000-området är ett viktigt våtmarksområde längs Sveriges västkust för de utpekade arterna. Framförallt har området betydelse som rastnings- och övervintringslokal. Torsviken används under migrationsperioderna vår och höst men för sångsvan och salskrake fungerar området även som övervintringslokal. Brushanen flyttar vidare till Afrika under vinterhalvåret. Förutom för de utpekade arterna är området av stor betydelse i ett regionalt perspektiv som en viktig rastplats för ytterligare en lång rad av fågeldirektivarter, rödlistade arter och fåglar klassade av Birdlife som IBA-arter. Exempelvis har regelbundet observerats arter som brunand, kärrensäppa och dubbelbeckasin.

Prioriterade åtgärder:

Att fram till och med år 2019 slutföra det av Länsstyrelsen framtagna kontrollprogrammet med olika provtagningar och fågelinventeringar så att de förhållanden som råder i Torsviken klargörs. Det resultat som framkommer ska sedan ligga till grund för vilken slags skötsel som ska bedrivas i området för att de utpekade arternas behov ska bli tillgodosedda.

Beskrivning av området

Natura 2000-området ligger tätortsnära på Hisingen i Göteborg och omfattar 147 ha. Det består av den invallade Torslandaviken (Karholmsbassängen) med tillhörande strandängar och delar av Karholmen, längs den norra och västra stranden mot Gösta Fraenckels väg. I Natura-2000 området ingår även Södskärsbassängen samt Arendalsviken från Stora Risholmen i söder upp till vägbanken i höjd med Södskärsbassängens södra del. De tre bassängerna har ett vattendjup på endast några decimeter och är sammankopplade via förträngningar och trummor. Den 13 ha stora strandängen kring Karholmen betas sedan instängslingen 2007 varje sommar av nötboskap. Göteborgs stad (Park och natur) ansvarar för skötseln av strandängen.

Tidigare var Torsviken en havsvik omgiven av betade strandängar och med ett rikt fågelliv. Under 1900-talet har hela landskapet kring viken förvandlats från ett havsnära odlingslandskap till oljelager och flygplats, därefter till hamn- och industriverksamhet och upplag för muddermassor. En stor del av grundområdena är utfyllda.

Trots alla ingrepp har Torsviken ett rikt fågelliv och är främst av stor betydelse som övervintrings- och rastlokal. Antalet besökande fåglar under 2000-talet har dock minskat. I Karholmsbassängen fanns tidigare rikliga bestånd av olika nate- och natingarter samt alger. Dessa skapade en högproduktiv miljö med olika slags fiskar, insekter och andra brackvattenorganismer vilket gynnade många fågelarter. Nate/natingarterna minskade av okänd anledning i stor omfattning omkring åren 2006 – 2007. Dominerande makrofyt 2013-2014 var hårnating (*Ruppia maritima*), medan den 2015 minskat kraftigt och nykomlingen hårslinga (*Myriophyllum alterniflorum*) tagit över i riklig mängd tillsammans med borstnate (*Stuckenia pectinata*). I små mängder längs stränderna finns brackvattenarterna tarmtång (*Enteromorpha intestinalis*) och grönslik (*Cladophora* spp). Expanderande vassområden finns framförallt i det nordöstra hörnet av Karholmsbassängen. I Södskärsbassängen var borstnate 2015 den mest dominerande makrofyten medan hårslinga fanns i mindre omfattning. Arendalsviken är öppen mot estuariet/havet och har en mer marin prägel vad gäller växtlighet i vattnet.

Ett flertal studier och olika inventeringar av Natura 2000-området har gjorts under 2000-talet. Fåglars inflygningsvägar till Torsviken har utretts och bullermätningar har företagits. Undersökningarna har haft samband med tillståndsansökningar för utökning av vindkraftsparken samt utökning av hantering av bulkmaterial från hamnen på Risholmen.

I Natura 2000-området eller strax utanför har följande rödlistade (rödlistekategori mm anges inom parentes) eller fridlysta arter noterats: Fjärilar; mindre blåvinge (NT), mindre purpurmätare (NT), sexfläckig bastardsvärmare (NT), silversmygare (NT) och vickerglasvinge (NT), Däggdjur; bäver (fridlyst och Natura 2000-art), Fisk; ål (CR), Kräldjur; huggorm (fridlyst) åkergroda (fridlyst och Natura 2000-art) och ätlig groda (fridlyst, Natura 2000-art), Kärlväxter; dvärglin (VU), engelsk fetknopp (NT), granspira (NT), gullviva (fridlyst), kråkrassing (VU), pimpinellros, Rosa spinosissima (RE), saltstarr (NT), skogsalm (CR), slätterfibbla (VU), stallört (VU) och åkerrödtoppa (NT) samt Steklar; klöversidenbi (NT).

Beskrivning av landskapet kring Natura 2000-området:

Området avgränsas i ost och nordost till stor del av pågående hamn- och industriell verksamhet. Mellan Karholmsbassängen i väster och Arendalsviken i öster går Hjärtholmsvägen som sträcker sig i nord/sydlig riktning längs den avlånga landtungan, vilken är ca 300 m bred. Detta landområde ingår inte i naturaområdet. Hjärtholmsvägen förbinder halvön Risholmen med bland annat Torslandavägen (väg 155). En råoljeledning går parallellt med Hjärtholmsvägen till Torshamnen. Trafiken på Hjärtholmsvägen är intensiv och består till största delen av tunga transporter med stora lastbilar. I utredningar har konstaterats att bullernivåerna från omkringliggande verksamheter och trafik i Natura 2000-området är så höga att det finns risk för störning på fågellivet. I Mark- och miljööverdomstolens dom M 10231-13, 2014-10-14, slås fast att ökade bullernivåer till följd av fler tunga transporter längs Hjärtholmsvägen kan innebära betydande påverkan på fågellivet i Torsviken. I domen nekas därför tillstånd till en verksamhet som skulle inneburit ökat trafikflöde och bullernivå längs Hjärtholmsvägen.

Söder om Natura-området finns en vindkraftspark. Det närmaste verket är placerat på den smala landremsan mellan Karholmsbassängen och Arendalsviken, de övriga 10 mellan 170 – 1300 meter från Natura 2000-områdets södra gräns. En mudderdeponi finns alldeles utanför områdets södra gräns, med en vattendom som tillät deponering fram till 2009. Här har nu påbörjats ett arbete med att skapa ett nytt våtmarksområde, ett så kallat ”vadehav” för fåglar.

Även direkt norr om området finns en större deponi på gammal havsbotten där bygg- och industriavfall samt farligt avfall deponerats. Renova är huvudman för anläggningen som 1999 upphörde att ta emot avfall. Västra delområdet sluttäcktes 1999 medan det östra har täckts i flera lager under tiden 2000-2008. Omhändertagande av nederbörd och lakvatten har skett med hjälp av oljeavskiljare, pumpbrunnar till utjämningsdammar och reningsverk på platsen. Från reningsverket har behandlat lakvatten letts ut i Karholmsbassängen (Torslandaviken). Dagvatten, grundvatten och ytvatten från östra delområdet avleds genom öppna diken till Karholmsbassängen. I samband med sluttäckningen av östra deponin revs reningsverket 2011. Göteborgs Energi AB lät 2006 installera ett kabelstråk med högspänningsledningar över östra delens södra del samt det västra deponiområdet. Under 2009 lät Göteborgs Energi även förlägga en fjärrvärmeledning över samma områden. Installationerna har skett i skyddsutfyllnadsmassorna ovan membranskiktet i deponin. 2014 utfördes slyröjning på deponin. Ett raffinaderi (Preemraff AB) ligger också strax nordost om Natura 2000-området.

I närområdet finns bostadsbebyggelse vid Amhult och Skeppsholmen, och även en småbåtshamn samt golfbana. I direkt anslutning till strandängarna använder en modellflygklubb de asfalterade

resterna av den nedlagda flygplatsen.

Översiktsplan: I den fördjupade översiktsplanen (FÖP) som Göteborgs stad nu arbetar med finns ett stort antal infrastrukturanlutningar i form av väg och järnväg till en ny hamn på Risholmen inritade, såväl inom som utanför Natura 2000-området. Något slutligt alternativ är inte fastställt. Länsstyrelsen har under samrådet förordat att dragningar som inte inkräktar på Natura 2000-området bör studeras närmare. Trafikverket har arbetat med överflyttning av vägtransporter till järnväg bland annat har spår i närområdet elektrificerats. För Trafikverket och Göteborgs Hamn är det av stor vikt att spår till strategiska platser i hamnens verksamhetsområden möjliggörs.

Bevarandemål

Bevarandemålet är att värna om Torsvikens naturmiljö som för de utpekade arterna i fågeldirektivets bilaga 1 sångsvan, salskrake och brushane samt för arterna i fågeldirektivets bilaga 2 bergand, knipa och vigg är av stor betydelse. Dessa är regelbundet förekommande flyttfåglar. Torsvikens vatten ska vara rent och ha ett rikt biologiskt liv som erbjuder föda för de utpekade arterna samt andra fågeldirektivarter, fåglar klassade av Birdlife som IBA-arter, rödlistade och andra fågelarter. Områdets strandängar ska vara hävdade genom bete för att tillgodose fåglarnas behov av skydd, rastplats, födosök samt för eventuell häckning.

Se även mål för respektive art.

Vad kan påverka negativt

Sångsvan, salskrake och brushane samt övriga förekommande arter kan påverkas negativt av olika typer av störningar på övervintrings och rastlokaler såsom nedanstående förhållanden, åtgärder eller utebliven skötsel.

- Försämring av vattenomsättningen i bassängerna som påverkar födounderlaget.
- Utsläpp från industri, dagvatten, läckage från deponier eller andra anläggningar som försämrar vattenkvaliteten eller på annat sätt riskerar att påverka utpekade fågelarter, direkt eller via minskat födointag.
- Området är känsligt för ytterligare anläggningsarbeten och utfyllnad med jordmassor. Risken för oljespill och utsläpp av processvatten är störst i Arendalsviken.
- Avsaknad av öppna vattenspeglar vintertid.
- Alla former av markavvattning eller andra åtgärder som påverkar hydrologin negativt.
- Igenväxning och fragmentering av strandnära miljöer.
- Sannolikheten för en olycka med stort utflöde av råolja eller petroleumprodukter är liten men utgör ett hot mot Natura 2000 området.
- Bullerstörningar i fåglars rast- och övervintringslokaler kan inverka negativt på fåglarnas beteenden t.ex. vid födosökande. Tillkommande buller från ny verksamhet eller förändrad verksamhet t.ex. transporter längs med Hjärtholmsvägen samt buller från omkringliggande befintliga verksamheter kan tillsammans utgöra en störning som kan bidra till att bevarandet av skyddade fågelarter försvåras.

- Ökad mängd trafik längs Hjärtholmsvägen kan innebära att vägens barriäreffekt ökar samt påverka inflygningsvägar till och från övernattningsområden.
- Utbyggnad av närliggande exploateringar såsom fler infrastrukturanslutningar och andra verksamheter inom eller i anslutning till Natura 2000-området kan påverka gynnsam bevarandestatus negativt. Planer på utbyggnad av verksamhet i området som tas upp i beskrivningen är exempel på verksamheter som kan bli aktuella och då kommer att bedömas i en tillståndsprövning.
- Utbyggnad av vindkraftsparken med fler verk än de idag redan tillståndsgivna kan försvåra fåglarnas inflygning till området.
- Minkstammen kan om den ökar ytterligare i området sannolikt påverka fågelpopulationernas numerär.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken). Om en verksamhet/åtgärd påverkar ett Natura 2000-område så kan denna vara tillståndspliktig även om den utförs utanför Natura 2000-området.

- Att mellan 2013 – 2019 fullfölja av Länsstyrelsen upprättat kontrollprogram för Torsviken avseende biologiska parametrar och vattenkemi vilket syftar till att klarlägga de förhållanden som råder i Natura 2000-området. Kontrollprogrammet innefattar räkning av fåglar i hela området (2 ggr/år), undersökning av fiskfaunans sammansättning i Karholmsbassängen samt förekomst av makrofyter (1 ggr/år), evertebrater (2 ggr/år) och vattenkemi i Karholmsbassängen och Södkärsbassängen (4 ggr/år). Programmet har tagits fram efter en bedömning av Natura 2000-områdets status och insatsbehov utförd av MK Natur- och Miljökonsult 2011. Tidigare har Göteborgs stad låtit utföra undersökningar av vattenomsättningen i området och av det akvatiska systemet.

Det underlag som framkommer efter slutförd kontrollprogram 2019 ska utgöra grund för att:

- a) Bestämma om reglering av vattenomsättning och variationer av vattenstånd och salthalt behöver göras för att förbättra förutsättningarna för Natura 2000-områdets skötsel och förvaltning för att gynna bland annat de arter som utpekats för området. Om det finns indikationer på att vattenomsättningen förhindrar att gynnsam bevarandestatus upprätthålls för de utpekade arterna, måste vattenregimen förbättras.
- b) Bedöma om det är realistiskt och genomförbart att genom en restaurering förbättra betingelserna för de utpekade fågelarterna.
- c) Bestämma om skötseln måste prioriteras med avseende på vissa arter framför andra.
- d) Ta fram en skötselplan (eventuellt en plan för restaurering) som svarar mot kraven på att bevara gynnsam bevarandestatus för områdets utpekade arter.

- Reservat är en lämplig skyddsform för att underlätta arbetet kring skötsel, hantering av övriga bevarandeåtgärder och prövning av olika verksamheter i eller i anslutning till området. Göteborgs stad utreder frågan om att bilda naturreservat i Torsviken. Kommunen avvaktar utgången av pågående arbete med den fördjupade översiktsplanen (FÖP) i området innan något beslut om skydd tas.

- Hålla strandängar kontinuerligt betade och röjda. Eventuellt kan marken naturvårdsbrännas vissa år. Restaurera strandlinjen (som idag är modifierad) för att få utökad strandängsareal och ge möjlighet till utökat betet i området, vilket det finns ett behov av. Vadarstränder och spelplatser göras tillgängliga för fågellivet, framför allt för brushanen.
- Uppväxande träd och buskar, likaså vass, kaveldun eller andra högvuxna vattenväxter måste avlägsnas från strandängar. Uppstickande föremål såsom höga stolpar ska inte sättas upp i eller nära Natura 2000-området och befintliga stolpar ska i möjligaste mån tas bort.
- Vid behov skapa skydd mot störningar på fågellivet genom till exempel landskapsmodulering eller plantering av låga buskage.
- En inventering av områdets häckfågelfauna bör göras inom de närmaste åren.
- Göteborgs ornitologiska förening och Föreningen Torsvikens Naturresevat arbetar aktivt för att området ska bli naturresevat och att en plan för skötsel och restaurering tas fram. En vision för hur området skulle kunna utvecklas presenteras i Göteborgs ornitologers bok "Torslandaviken - industriell bakgård eller fågelparadis". Föreningarna arbetar bland annat för att området ska få en väl fungerande vattenregim och att lämpliga biotoper för sjöfåglar och vadare återskapas. Föreningarna har tagit fram olika underlag för detta arbete (se Dokumentation).
- Vid behov rensa de trummor som förbinder de olika bassängerna med varandra och Arendalsviken.
- Man bör undersöka hur pågående verksamhet som till exempel vägar etc. påverkar möjligheterna till att skapa ett naturligt fluktuerande vattenstånd, ett förhållande som skulle kunna gynna brushanen.
- Följa upp tidigare provtagningar av miljögifter i sediment och komplettera dessa med studier som gör det möjligt att bedöma eventuell biotillgänglighet.
- Från 2011 finns ett nytt kontrollprogram för vattenkvalitet som innebär kontroll uppströms deponin norr om Natura 2000-området och i recipienten (Karholmsbassängen) omedelbart söder om deponin. Under 2012 togs en drift- och underhållsinstruktion fram av Renova med syfte att kontrollera och säkerställa dagvattenavledning utanför deponin samt hindra etablering av större träd inom densamma.
- Göteborgs hamn har påbörjat efterbehandling av uppläggningsplatsen för muddermassor söder om Natura 2000-området, vilket innebär att den inom ett par år omvandlats till ett "vadehav" för fåglar.
- Minkstammens påverkan på kort och lång sikt bör undersökas och vilka behov av åtgärder som eventuellt behöver vidtagas.
- Preem AB Preemraff Göteborg har gjort omfattande arbeten med att hindra att olja och andra miljöfarliga vätskor når utanför raffinaderiområdet och arbetar fortlöpande med frågorna. Utsläpp via avlopp och dagvatten samt grundvatten kontrolleras fortlöpande och man har rutiner och instruktioner för att förebygga spill och omhänderta eventuella utsläpp bl.a. genom saneringsutrustning på plats. I syfte att säkerställa att eventuellt spill av råolja och

petroleumprodukter inte sprids till mark och vatten genomför Preem AB Preemraff Göteborg bl.a. en åtgärdsplan för cisterninvallningar, som ska vara genomförd för raffinaderiet i sin helhet till år 2018.

- Kontroll i omgivningen av luft- och vattenpåverkan från Premis raffinaderi uppfylls genom medlemskap i Göteborgregionens Luftvårdsprogram samt Bohuskustens vattenvårdsförbund.

-Skyddsåtgärder vidtas under hösten 2015 för att skydda råoljeledningen mot påkörning längs Hjärtholmsvägen. Enligt vägghållaren Göteborgs hamn ska räckan sättas upp längs ledningen och ytterligare vägbulor anläggas i syfte att sänka hastigheten för lastbilar och andra fordon som nyttjar vägen. Polisen kommer också att bedriva fartkontroller längs vägen i högre grad.

- En trasig och läckande dagvattenledning i strandängen nära Karholmen kommer under det närmaste året att repareras av Driftcentralen, Göteborgs stad. Dagvattnet kommer från bostadsbyggelse samt omgivande naturmark och leds genom en kulvert ut i Karholmsbassängen. Dagvattenledningen/kulverten läcker och har läckt vatten under många år i sådan omfattning att en grop bildats intill kulverten ett antal meter från stranden. Gropen som är fylld med lera och vatten utgör en fara för betesdjuren. (Fastighet Röd 96:1)

- Modellflyget fick ett föreläggande med begränsade flygtider med flera försiktighetsmått från Miljö- och klimatnämnden i Göteborg. Föreläggandet överklagades av såväl modellflyget som ornitologerna. MMD:s dom som kom 2015-10-14 förbjuder från och med den 1 november 2018 modellflygets verksamhet intill Torsviken, med motiveringen att den försvårar uppfyllandet av målet om god bevarandestatus för de utpekade fågelarterna. MMD upphäver Göteborgs stads föreläggande om försiktighetsmått och begränsningar i flygtider mm (som ändrades lite vid överprövningen hos Länsstyrelsen). Föreläggandet ska dock gälla fram tills 2018 då modellflyget ska ha flyttats till annan plats.

Bevarandetillstånd

- Natura 2000-intresset avser tre fågelarter som är förtecknade i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv och som utpekats i linje med bestämmelserna i artikel 4 (1) i direktivet; sångsvan, salskrake och brushane. Övriga utpekade arter är bergand, knipa och vigg som är förtecknade i bilaga 3 (bergand) respektive bilaga 2 med stöd av artikel 4 (2). Dessa är så kallade regelbundet förekommande flyttfåglar. Arterna salskrake och sångsvan samt bergand och knipa, övervintrar och/eller rastar i Natura 2000-området. Antalet rastande brushanar vår och höst har sedan år 2000 minskat kraftigt. Statusbedömning år 2011 enligt den så kallade standardiserade datablanketten¹ för de sex arterna, visar ordinärt eller minskande bevarande².

¹) En så kallad standardiserad datablankett ("Standard Data Form") ska av det aktuella medlemslandet tas fram för varje Natura 2000-område. Blanketten innehåller bland annat uppgifter om utpekade arter, uppskattad populationsstorlek och en bedömning av bevarandestatus. Vidare ska information om bland annat påverkan och aktiviteter redovisas. Uppgifterna på datablanketten är de formella och rättsligt bindande uppgifter som t ex EU-kommissionen normalt åberopar.

²) Sammanfattad tabell 1 i "Torsviken - bedömning av Natura 2000-status och insatsbehov", Mats O.G. Eriksson, MK Natur- och Miljökonsult, 2011

- Minskningen av antalet rastande och övervintrande sångsvanar, knipor och salskrakar sammanfaller tidsmässigt med den kollaps av nate/natingsvegetationen (makrofytvegetationen) som inträffade i Karholmsbassängen omkring år 2006. I nate/natingsvegetationen förekommer

normal rikligt med vattenlevande evertebrater t.ex. pungräkor och buksimmare som utgör viktig föda för fågellivet. Det går inte att utesluta att den lägre numerären av de utpekade fågelarterna som konstaterats sedan dess, kan kopplas till de lokala förhållandena som troligen innebar en minskning av vattenlevande evertebrater då nate/natingsvegetationen försvann. Det går i nuläget inte heller att utesluta att orsaken till minskningen i numeraer av de utpekade arter beror på någon typ av antropogen påverkan. De negativa trenderna för sångsvan, knipa och salskrake motsvaras inte av någon liknande utveckling nationellt för arterna.

- En bedömning av Torsvikens SPA-status fram till 2011 har gjorts av MK Natur- och miljökonsult, Mats O. G. Eriksson på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Den har gjorts enligt kriteriet "Områden som hyser en art med en ogynnsam bevarandestatus i Europa, och för vilken områdesskydd kan vara en lämplig åtgärd". De fågelarter som utpekade för Torsviken har utvärderats utifrån IBA-kriteriet B2 det vill säga att de ska ha en ogynnsam bevarandestatus i Europa, att minst 1% av det europeiska beståndet ska häcka i landet och att minst 1% av den nationella populationen regelbundet ska uppträda i området. Utifrån detta kriterium bedöms Torsviken kvalificera som SPA-området för åtminstone sångsvan, bergand, knipa och salskrake. Mera tveksamt är det för arterna brushane och vigg. Denna bedömning gäller både för utpekningstillfället år 2000 och 2011.

Även om det är tveksamt om kriterier för utpekande har uppfyllts för vigg och brushane gäller ändå i rent formell mening att arterna är utpekade. Alla åtaganden enligt EU:s Fågeldirektiv gäller till dess att ett formellt beslut om ändringar i utpekandeunderlaget har tagits.

- Att tröskelvärdena för några arter inte alltid har uppnåtts under senare år räcker inte som skäl till att ifrågasätta om de fortfarande kvalificerar för utpekande. I formell mening kan det föreligga ett åtagande att inom ramen för artikel 6 (2) i EU:s habitatdirektiv sträva efter att klarlägga och åtgärda orsakerna till minskningen, särskilt då det inte kan uteslutas att det är lokal eller regional påverkan som ligger bakom den negativa utvecklingen.

Se även respektive art.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

A038 - Sångsvan, *Cygnus cygnus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

I Torsviken rastar och övervintrar sångsvanen. Internationellt viktiga lokaler för sångsvan som bör skyddas enligt Artdatabanken är rastlokaler med ca 250 individer. Vårastlokalerna är mycket viktiga för konditionsuppbyggandet inför fortsatt flyttning och kommande reproduktion och bör därför skyddas mot störande verksamhet och mot ingrepp som försvårar eller omintetgör rastning. Antalet sångsvanar i Torsviken fluktuerar år från år, men låg stabilt fram till och med 2006 - 2007 på omkring 200 individer. Det högsta antalet individer noterades 2003 med ca 260 st. Högsta noteringen vid ett enskilt tillfälle under perioden 2006 - 2010 var 70 individer.

Generell beskrivning av arten: Sångsvan häckar i grunda, vegetationsrika vatten. Den kräver god tillgång på undervattensväxter under häckningssäsongen, liksom lämplig och god tillgång på grön växtlighet under vintersäsongen. Arten kräver relativt ostörda områden under sin flyttning och övervintring. Arten övervintrar i södra Sverige, Danmark och Nordsjöländerna. Under senare delen av 1900-talet har arten ökat kraftigt i antal och i sin utbredning inom landet.

Bevarandemål

Antalet rastande sångsvanar vid Torsviken vår och höst, ca 70 individer, ska bibehållas och inte minska. Antalet övervintrande sångsvanar ska kunna fluktuera med skiftande väderförhållanden under vintern. Havsvikarna vid Torsviken ska vara vegetationsrika för födosök. Strandområdet ska innehålla öppna strandängar, mader eller strandkärr samt mera skyddande, vegetationsrikare delar. Vattenkvaliteten ska vara god med rent vatten och ett rikt biologiskt liv. Torsvikens naturmiljö ska bibehållas och förbättras så att den tillgodoser sångsvanens behov av övervintringsplats, föda och skydd. Ökad mänsklig störning ska inte förekomma, t.ex. från rekreationsaktiviteter. Eventuell predation från mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Se även bevarandemål på områdesnivå.

Negativ påverkan

Se beskrivning av negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

- Arten sångsvan får inte jagas.

Se beskrivning av bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Sångsvanens bevarandetillstånd vid Torsviken bedöms vara gynnsamt. Sångsvanens förekomst i området uppvisar dock stora variationer mellan åren.

Sångsvanen bedöms ha en gynnsam bevarandestatus nationellt i dagsläget. Populationen har under de senaste 30 – 35 åren ökat.

A068 - Salskrake, *Mergus albellus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Salskraken har noterats förekomma i Torsviken i ett för arten anmärkningsvärt stort antal, oftast med kulmen under mars-april då även genomflyttande fåglar rastar i området. Antalet salskrakar ökade stadigt fram till och med 2004 då upp till 125 individer rastande och övervintrande. Högsta notering under perioden 2006-2010 var 70 individer. I Torsvikenområdet finns öppna vattenspeglar även vintertid. Det innebär att salskraken kan finna föda även under den tid på året då stora delar av de grunda vikarna är isbelagda. Under vintertid består födan huvudsakligen av fisk och under andra årstider framförallt av insekter.

Generell beskrivning av arten: Salskraken häckar i gamla spillkråkehål, i holkar eller i ihåliga stubbar. Boplatsen kan ligga ganska långt från vatten. Födan utgörs av mollusker och vatteninsekter samt till liten del av småfisk. Arten bosätter sig vanligen vid älvsel och avor samt i sjö- och tjärnrika områden. De vistas ofta i skogsomgärdade tjärnar eller vid risiga sjö- och älvstränder med skyddande skog. Myrflorkar utnyttjas regelmässigt under ungarnas uppväxttid. Övervintringen sker främst längs grunda kustområden, men även i större isfria sjöar. Under häckningen uppehåller sig salskraken inom ett relativt begränsat område kring boplatsen (storleksordning 25 km²). Salskraken övervintrar ofast i Östersjön och längs Nordsjökusten och samlas då ofta i stort antal på ett fåtal platser, främst längs grunda kustområden och ofta i hamnar. Detta innebär att enstaka utsläpp av miljöföroreningar i dessa områden kan drabba arten hårt.

Bevarandemål

Antalet salskrakar, ca 20-40 individer, som nu uppehåller sig vid Torsviken vår och höst samt vintertid ska bibehållas och inte minska. Antalet övervintrande salskrakar ska kunna fluktuera med skiftande väderförhållanden under vintern. Vattenkvaliteten i Torsviken ska vara god med rent vatten och ett rikt biologiskt liv med rik förekomst av mollusker, vatteninsekter samt småfiskar och vattenväxter. Strandområdet ska innehålla öppna strandängar, mader eller strandkärr samt mera skyddande, vegetationsrikare delar. Torsvikens naturmiljö ska bibehållas och förbättras så att den tillgodoser salskakens behov av övervintrings- och/eller rastplats samt föda och skydd. Ökad mänsklig störning ska inte förekomma, t.ex. från rekreationsaktiviteter. Eventuell predation från mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Se även bevarandemål på områdesnivå.

Negativ påverkan

Se beskrivning av negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

- Arten får inte jagas.

Se beskrivning av bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för salskraken i Torsviken bedöms gynnsamt.

Troligtvis är Torsviken en viktig lokal för arten, inte enbart för den i Sverige häckande

populationen, utan även för den europeiska populationen.

Salskraken bedöms nationellt vara livskraftig (LC).

A151 - Brushane, *Philomachus pugnax*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Brushanen uppträder regelbundet inom Natura 2000-området vid vår- och höststräck. Den förekommer som rastande bland annat på stranden i nordvästra delen av Torsviken (Karholmsbassängen) och på den västra delen av uppläggningsplatsen för muddermassor söder om viken. Antalet rastande brushanar i Natura 2000-området ligger tämligen konstant på mellan 10 – 20 par, oftast flest under eftersommaren eller hösten. Vid enstaka tillfällen förekommer de i rikligare mängd. Minskningen av rastande brushanar är betydande i jämförelse med toppnoteringarna vid utpekandet av Natura 2000-området år 2000. Upp till femtiotalet rastande individer befann sig i området i början av 2000-talet, men antalet har minskat dramatiskt sedan omkring 2002. Högsta notering under perioden 2006 – 10 är 20 individer. Tidigare under 2000-talet var strandängarna igenväxande och goda vadarbankar saknades. Sedan 2007 har bete med nötkreatur på 13 ha strandäng inom Natura 2000-området pågått och igenväxningen minskat.

Generell beskrivning av arten: Brushanen häckar framför allt på starrmyrar och längs sjöstränder i barrskogs- och fjällregionerna från norra Dalarna och norrut. Mycket sällsynt häckar den dessutom numera på öppna fuktiga gräs- och starrängar i nordöstra Skåne, på Öland och Gotland. Förr häckade arten i Bohuslans våtslätterängar, men sedan ängsbruket upphört har brushanen försvunnit som häckfågel från flera lokaler.

Brushanen är beroende av tillgång på välhävdade strandängar med orörd hydrologi och är därför känslig för förändringar som innebär att dessa miljöer försvinner. Arten lever framförallt av olika typer av ryggradslösa djur som förekommer i strandzonens sediment. Hanarna spelar på gemensam plats, företrädesvis på låga upphöjningar i terrängen.

Brushanen är en flyttfågel som generellt utnyttjar öppna områden med grunt vatten och sandiga eller gytjtjiga bottnar som rastställen, men även översvämmade åker- eller betesmarker besöks. Det skandinaviska beståndet av brushanar övervintrar främst i Afrika söder om Sahara (Sahelzonen). Torka i övervintringsområdena kan eventuellt påverka beståndet negativt. Brushanar som övervintrar i Västeuropa utsätts för jakt, men effekterna är okända.

Bevarandemål

Antalet brushanar, ca 20-40 individer, som nu uppehåller sig vid Torsviken vår och höst ska bibehållas och inte minska. Vattenkvaliteten i Torsviken ska vara god med rent vatten och ett rikt biologiskt liv. Området ska hysa rik förekomst av ryggradslösa djur som insekter, maskar och blötdjur men också av växtlighet och frön som utgör brushanens föda. Strandområdet ska innehålla öppna strandängar, mader eller strandkärr samt mera skyddande, vegetationsrikare delar. Torsvikens naturmiljö ska bibehållas och förbättras så att den tillgodoser brushanens behov av rastplats under vår- och höstflyttningen samt av föda och skydd. Ökad mänsklig störning ska inte förekomma, t.ex. från rekreativitet. Eventuell predation från mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Negativ påverkan

- Enligt fågeldirektivet får arten jagas i vissa medlemsstater i enlighet med nationell lagstiftning som tar hänsyn till artens populationsnivå, geografiska spridning och reproduktion. Arten finns upptagen i fågeldirektivets bilaga 2, del 2 med angivande att arten inte får jagas i

Sverige.

- I södra och mellersta Sverige hotas de mycket fåtaliga bestånden främst av upphörande hävd av strandängsmiljöer, såväl längs kusten som i inlandet. Markavvattning eller framför allt tidigare invallning av fuktiga strandängsmiljöer har försämrat eller förstört tidigare livsmiljöer för arten. Fragmentering av lämpliga häckningsmiljöer är ett hot, eftersom brushanen har relativt stora arealkrav.
- Uppväxande träd och buskar på, och runt, goda häckningsmiljöer bidrar till ett ökat predationstryck från främst kråka, men även räv och grävling.
- Höga halter av olika miljögifter i marin miljö, särskilt på rastplatserna längs Europas kuster liksom biocidanvändning på övervintringsområdena i Västafrika kan innebära ett hot.
- Torka på övervintringsområdena i Västafrika kan eventuellt påverka bestånden negativt.

Se beskrivning av negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

Brushanen är rödlistad i kategorin VU (sårbar).

Se beskrivning av bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för brushanen i Torsviken är icke gynnsamt.

Antalet rastande brushanar i Natura 2000-området ligger under senare år tämligen konstant på mellan 10 – 20 par.

Brushanen uppvisar en minskande trend i Syd- och Mellansverige och har i Europa en ogynnsam bevarandestatus. Den svenska populationen består av 25 000 par (16000 - 34000). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser utbredningsområde, förekomstarea, kvalitén på artens habitat (södra Sverige), antalet lokalområden och antalet reproduktiva individer. (En bidragande orsak till minskningen kan vara händelser under flyttningen och/eller i övervintringsområdena). Minskningstakten har uppgått till 45 (25-75)% under de senaste 15 åren.

Övriga arter som utgjort grund för utpekandet:

A061 - Vigg, *Aythya fuligula*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Vigg förekommer regelbundet vid Torsviken under hela året, men i störst antal under vinterhalvåret. Högsta notering under perioden 2006-2010 var 250 individer. Fram till 2011 har antalet viggas som noterats vid Torsviken under vinterhalvåret fluktuerat men utan någon tydlig tidstrend. Under 2013 och 2015 har noterats grupper om ca 30 - 60 individer, vid vissa tillfällen upp mot 140 individer samtidigt, såväl höst, vinter som vår, enligt Artportalen. Något färre individer har observerats under sommarmånaderna 2013-2015. En nationell trend vintertid visar en ökning de senaste 30 - 35 åren. I Torsviken torde utbudet av föda i form av vattenlevande evertebrater vara av betydelse, men även vattenvegetation såsom nate- och natingarter.

Generell beskrivning av arter: Arten har en vidsträckt utbredning från slättbygderna i Skåne till myrområdena i Torne lappmark. Förekomsterna är dock mest koncentrerade till Norrland och landets östra delar. Viggan födosöker oftast på grunt vatten och dyker sällan djupare än 3 meter. Kosten är varierad, och utgörs oftast av snäckor, musslor, kräftdjur, småfisk, vatteninsekter, frön och växtdelar.

Viggan är mångsidig vid val av häckningsplats och påträffas på många olika platser. Den föredrar att häcka i grunda euftra sjöar, vikar och i skärgården gärna i havsvikar som avskilts från havet i och med landhöjningen. Viggan kan häcka ensam, i grupper med andra viggas eller tillsammans med måsar och tärnor som ger arten ett visst skydd. Ensamhäckande par placerar ofta boet mer skyddat medan gruppäckare placerar boet mer öppet. Boet kan placeras i klippskrevor, under en buske eller i skydd av ljung. I skärgården häckar den gärna på holmar eller öar. Viggens äggläggning börjar mycket sent, oftast i början av juni, men kan även hålla på under hela juli månad. Den lägger 8 till 10 ägg, som ruvas av honan i 25 dagar. Två honor kan lägga ägg i samma bo. Ungarna blir flygga efter 45-50 dagar men kan lämna honan mycket tidigare. Under vintern kan arten ansamlas i mycket stora flockar på tusentals individer. Huvudmängden av våra viggas är flyttfåglar som lämnar landet i september – november, och flyttar då till länderna i mellersta och västra Europa. En del övervintrar i de södra delarna av Sverige.

Arten har kraftigt utvidgat sitt utbredningsområde mot väster under de senaste 150 åren. Från början etablerade sig viggan antagligen i Bottniska viken eller i landets norra delar, det dröjde till på 1850-talet innan viggan etablerade sig i södra Sverige. Den storskaliga invandringen kom på 1910- och 1920-talet. Under de följande decennierna expanderade arten starkt i södra Sverige och var som vanligast mellan 1950- till mitten på 1970-talet.

Bevarandemål

Antalet individer av arten vigg, ca 50-100 individer, som nu uppehåller sig vid Torsviken vår, sommar och höst samt vintertid ska bibehållas och inte minska. Antalet övervintrande viggas ska kunna fluktuera med skiftande väderförhållanden under vintern. Vattenkvaliteten i Torsviken ska vara god med rent vatten och ett rikt biologiskt liv med rik förekomst av snäckor, musslor, kräftdjur, småfisk, vatteninsekter och vattenväxter. Strandområdet ska

innehålla öppna strandängar, mader eller strandkärr samt mera skyddande, vegetationsrikare delar. Torsvikens naturmiljö ska bibehållas och förbättras så att den tillgodoser viggens behov av övervintringsplats, häckningsplats och föda och skydd. Ökad mänsklig störning ska inte förekomma, t.ex. från rekreationsaktiviteter. Eventuell predation från mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Se bevarandemål på områdesnivå.

Negativ påverkan

- Viggen hotas av habitatförstöring av exempelvis oljespill, miljögifter, torrläggning av våtmarker eller igenväxning där betande djur försvinner.
- Den är också känslig för störningar på grund av ökade mänskliga friluftaktiviteter och predation av minkar som tar sig till häckningsplatser.
- Enligt fågeldirektivet får arten jagas i enlighet med nationell lagstiftning som tar hänsyn till artens populationsnivå, geografiska spridning och reproduktion. Arten finns upptagen i fågeldirektivets bilaga 2, del 1 eller 2 med angivande att arten får jagas i Sverige. Vigg får dock inte jagas inom Natura 2000-området.

Se även negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

Se bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten vigg inom Torsvikens Natura 2000-område bedöms vara gynnsamt.

Dock har visat observationer av Ornitologiska föreningen på en nedåtgående trend de senaste åren.

Antalet fåglar vintertid når inte upp till 1%-tröskeln relaterad till antalet övervintrare inom landet.

Antalet reproduktiva individer i landet överstiger gränsvärdet för rödlistning.

Utbredningsområdets storlek och förekomstarean överskrider gränsvärdena för rödlistning. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring. Artdatabankens skattade populationsvärden som bedömningen baserar sig på ligger alla inom intervallet för kategorin Livskraftig (LC). Det samlade beståndet av vigg beräknas idag vara mellan 40 000 - 60 000 par.

Den europeiska bevarandetillståndet är ogynnsamt.

A062 - Bergand, *Aythya marila*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Torsviken: Berganden uppträder nästan bara under vinterhalvåret i västra Sverige. De noteringar som finns i Artportalen visar att ca 1 - 4 individer observerats i Torsviken per tillfälle under de senaste åren, 2013 - 2015. Åren 2005 till 2009 besökte berganden i större antal Torsviken med en toppnotering om drygt 30 individer år 2007. Under åren 2012 - 2015 har enstaka fåglar, ca 1 - 4 individer, noterats i Torsviken under främst höst, vinter och vår, enligt Artportalen. Arten har även en mer östlig flyttväg och observeras i större antal på bland annat Ölands södra udde.

Generell beskrivning av arten: Berganden är en medelstor dykand. I Sverige är berganden som häckare framför allt en fjällfågel, men den återfinns också längs ostkusten. Det kusthäckande beståndet har sin tyngdpunkt i Ångermanland - Västerbotten - Norrbotten och arten har nästan helt försvunnit från Svealand och Götaland. Som exempel kan nämnas att arten helt försvunnit från Stockholms skärgård, där det vid slutet av 1970-talet fanns cirka 100 par.

Berganden är en utpräglad nordlig art med vid cirkumpolär holarktisk utbredning. Den häckar främst i rikare småsjöar på tundra och i barrskogstaigans nordkant. Ofta häckar den som enstaka par men tendens till kolonibildningar finns i vissa områden med goda häckningsförutsättningar. Bo byggs under en buske eller i ett buskage. Honan lägger vanligtvis 8-11 ägg och ruvar i drygt 3 veckor. Ungarna, som främst tas om hand av honan, blir flygga efter ungefär 6 veckor då de redan varit självständiga en tid. Födan består främst av musslor, snäckor och kräftdjur.

På svenska rast- och vinterområden ligger bergänderna om dagen ofta i skyddade kustområden i vikar och vid hamnar, varifrån de om natten flyger ut till grunda havsoområden på lägre djup än 10 meter, med god tillgång på musslor. Andelen ungfåglar bland de bergänder som flyttar förbi om hösten har historiskt sett varierat kraftigt med utpräglade toppår ungefär vart tredje år, troligen i fas med lämmel- och sorktoppar på den ryska taigan (då predationen på änder minskar). Vissa övervintrar vid Västkusten och kring Gotland.

Bevarandemål

Antalet bergänder, ca 1 - 4 individer, som nu uppehåller sig vid Torsviken vår och höst samt framförallt vintertid ska bibehållas och inte minska. Antalet övervintrande bergänder ska kunna fluktuera med skiftande väderförhållanden under vintern. Vattenkvaliteten i Torsviken ska vara god med rent vatten och ett rikt biologiskt liv med rik förekomst av framförallt musslor men även andra vattenlevande smådjur och vattenväxter. Strandområdet ska innehålla, öppna, strandängar, mader eller strandkärr samt mera skyddande, vegetationsrikare delar. Torsvikens naturmiljö ska bibehållas och förbättras så att den tillgodoser bergandens behov av övervintringsplats, föda och skydd. Ökad mänsklig störning ska inte förekomma, t.ex. från rekreativitet. Eventuell predation från mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Se bevarandemål på områdesnivå.

Negativ påverkan

- Bergandens vana att under vinterhalvåret koncentreras i mycket stora flockar till ett fåtal

lokaler (gäller framför allt i övervintringsområdena i Danmark, Tyskland, Polen och kring Nordsjön), ofta i anslutning till trafikerade farleder eller hamnar, medför att arten kan drabbas hårt av oljeutsläpp eller andra former av utsläpp.

- Enligt fågeldirektivet får arten jagas i vissa medlemsstater i enlighet med nationell lagstiftning som tar hänsyn till artens populationsnivå, geografiska spridning och reproduktion. Arten finns upptagen i fågeldirektivets bilaga 2, del 2 med angivande att arten inte får jagas i Sverige.

- I Sverige är berganden formellt fredad från jakt sedan 1988. De flockar som finns i Danmark under jaktperioden är mycket stora (och få), men det är ytterst svårt för jägarna att komma inom skotthåll för dessa fåglar.

- Generella hot som har stor negativ effekt är miljögifter och mink där den förekommer. Viss negativ effekt har ökad näringsbelastning, exploatering/konstruktion samt störning av mänsklig art.

- De fjällhäckande bergänderna är såvitt känt inte utsatta för hot eller negativa miljöförändringar. Det största problemet för de kushäckande bergänderna torde vara störningar på häckningslokalerna samt invandring av mink.

- Rastlokalerna är i norra Ångermanland och södra Västerbotten som är viktiga under vår och sensommar är inte utsatta för omedelbara hot, eventuellt med undantag för exploatering i Umeälvens delta.

Se även negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

Berganden är rödlistan i kategorin sårbar (VU).

Se bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet vid Torsviken bedöms vara ogynnsamt.

Berganden besöker regelbundet Torsvikens Natura 2000-område men vanligtvis i litet antal under vinterhalvåret. Vissa år överskrider emellertid 1%-tröskeln i relation till det nationella beståndets storlek.

Artdatabanken bedömer att populationen minskar med mer än 10% inom 21 år (= 3 generationer). Minskningen avser antalet reproduktiva individer. De skattade värdena som bedömningen baserar sig på ligger alla inom intervallet för kategorin sårbar (VU) i rödlistan. Fortgående minskning förekommer i kombination med att antalet reproduktiva individer är lågt vilket gör att arten hamnar i kategorin sårbar (VU).

Den europeiska statusen är ogynnsam (starkt hotad art).

A067 - Knipa, *Bucephala clangula*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Knipan förekommer regelbundet vid Torsviken året om och har i Artportalen noterats förekomma i allt från enstaka individer till relativt stora flockar, även under sommarmånaderna. Högsta notering vid ett enskilt tillfälle under perioden 2006 - 2010 var 900 individer. De största flockarna på upp till ca 340 fåglar har under åren 2012 – 2015 besökt området under vår (särskilt mars-april) och höst (särskilt augusti-september). Fåglarna har ofta setts födosökande. Det är osäkert om häckning förekommer vid Torsviken, inga säkra noteringar om detta för de senaste åren finns i Artportalen. Vid ett tillfälle sommaren 2014 har dock en dununge observerats. Efter häckningssäsongen samlas ganska stora antal av ruggande fåglar och dessutom övervintrar arten i ganska stort omfattning. Bland de utpekade arterna i Natura 2000-området är knipan den som uppträder i störst numerär i Torsviken.

Generell beskrivning av arten: Knipan är en medelstor dykand. Den häckar cirkumpolärt över taigaregionen i boreala Skandinavien, norra Ryssland, Kanada och norra USA. Knipan är en utbredd häckfågel i större delen av Sverige. Dock saknas den eller är mycket ovanlig som häckfågel längs kusterna i södra Sverige samt på Gotland och Öland. Huvudsakligen är den en flyttfågel men är härdig och återvänder då första vakarna går upp. Den svenska populationen flyttar vintertid till Östersjön eller runt Nordsjön. Om det förekommer öppet vatten i anslutning till häckningsområdet kan övervintring ske där. Knipan ses oftast i par eller mindre flockar. Arten är skygg. Födan består av små fiskar, snäckor, kräftdjur, växtdelar och insekter samt deras larver. För att nå bytet dyker knipan ibland ned så djupt som åtta meter.

Parning och häckningen startar tidigt på våren företrädesvis vid klara, näringsfattiga skogssjöar och vattendrag, till del även i innerskärgårdar, slättsjöar och vid kuster. Måttligt djupa sjöar och dammar med gles förekomst av vattenväxter föredras. Häckningen sker i holkar, spillkråkebon eller ihåliga träd. Boplatsen kan ligga så långt som flera kilometer från närmsta sjö. Bristen på boplatser kan ibland leda till stridigheter mellan rivaliserande hannar. I bohålet eller i uppspikade knipholkar lägger honan i april de 8 – 12 äggen. När ungarna har kläckts lockas eller knuffas de ut ur holken av honan som sedan promenerar med dem ner till sjön. När hösten kommer och sjöarna börjar frysa till flyttar knipan söderut så långt som det behövs för att finna öppet vatten.

Knipan var under 1800-talet en utpräglad norrlandsfågel men under 1900-talet har knipan efter hand spridit sig över hela södra Sverige. Av allt att döma har knipan varit en av de mest expansiva sjöfågelarterna i södra Sverige. Spridningen har gynnats av att många knipholkar satts upp vid sjöar även i södra Sverige. Eventuellt gynnas knipan också av försurningen av vatten i Syd- och Västsverige. Då fiskbestånden minskat eller försvunnit har knipan fått ett större födoutbud bland vattenlevande insekter och kräftdjur.

Bevarandemål

Antalet knipor, med flockstorlekar på ca 300 individer, som nu uppehåller sig vid Torsviken under året ska bibehållas och inte minska. Antalet övervintrande knipor ska kunna fluktuera med skiftande väderförhållanden under vintern. Vattenkvaliteten i Torsviken ska vara god med rent vatten och ett rikt biologiskt liv med rik förekomst av småfiskar, snäckor, kräftdjur, insekter, insektslarver och vattenväxter. Strandområdet ska innehålla öppna, strandängar,

mader eller strandkärr samt mera skyddande, vegetationsrikare delar. Torsvikens naturmiljö ska bibehållas och förbättras så att den tillgodoser knipans behov av levnadsmiljö, såsom tillgång till föda, skydd, häckningsplatser och övervintringsplatser. Ökad mänsklig störning ska inte förekomma, t.ex. från rekreationsaktiviteter. Eventuell predation från mink ska endast förekomma i mycket liten utsträckning.

Se bevarandemål på områdesnivå.

Negativ påverkan

- Brist på bohål såsom till exempel gamla grova träd, spillkråkehål, urgröpta björstubbar, avbrutna och innanmurkna torrfuror.
- Enligt fågeldirektivet får arten jagas i enlighet med nationell lagstiftning som tar hänsyn till artens populationsnivå, geografiska spridning och reproduktion. Arten finns upptagen i fågeldirektivets bilaga 2, del 1 eller 2 med angivande att arten får jagas i Sverige. Knipa får dock inte jagas inom Natura 2000-området.

Se även negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder

Se bevarandemål på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Knipans bevarandetillstånd vid Torsviken bedöms gynnsamt.

Vissa år under augusti - september har 1%-tröskeln i relation till den svenska populationens storlek tangerats vid Torsviken. Möjligen finns en tendens till att antalen minskat från mitten av 2000-talet och tröskelvärden inte uppnåtts. Liksom för sångsvanen sammanfaller minskningen av antalet knipor i Natura 2000-området tidsmässigt med nate/natingsvegetationens kollaps i Karholmsbassängen omkring 2006. Det går inte att utesluta att den lägre numerären som noterats åtminstone fram till 2011 kan kopplas till de lokala förhållandena och att födounderlaget i form av vattenlevande evertebrater slogs ut då nate/natingsvegetationen (makrofyttvegetationen) försvann. Nämnas bör att vegetationen numera (2015-16) återkommit till Karholmsbassängen, dock om än troligen med något annan artsammansättning.

Det svenska beståndet uppskattas till mellan 75 000 – 100 000 par (2004) och arten är nationellt livskraftig.

Dokumentation

Artfakta, ArtDatabanken, SLU

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2015-09 och 2016-06

Blomqvist, Sven (2005). Förändrad vattenregim i Natura 2000-området Torsviken i Göteborg. Xema Konsult. Länsstyrelsens rapport 2005:69.

FP Contractor, Folke Sahlin (2012-2013), PM Torsviken sluttäckt deponi, upprättad och granskad av Renova AB

Fågeln.se – en fågelbok på nätet

Golden Associates (2002). Underlagsrapport A5; Lägesrapport för Torslandaviken.

Golden Associates (2003). Preem raffinaderi AB:s processavloppsvattens påverkan på fågellivet inom Torsvikens Natura 2000-område.

Göteborgs ornitologiska förening (2001). Torslandaviken - industriell bakgård eller fågelparadis. Vår Fågelvärld, supplement 34. Göteborg.

Jennerborg, Lars (2003). Marinbiologisk utredning - Dynamiken i Torsvikens akvatiska ekosystem. Rapport 331, Göteborgs Stad. Hydrogis AB

Johansson, Olof m fl. (1997). Värdefulla rast- och övervintringsområden på Västkusten. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Rapport 1997:4.

Klingberg, Markus (2005). Flow of nutrients in the bay of Torsviken. University of Gothenburg. Department of Oceanography.

Lagerkrantz, Jakob (2003) Förslag till samverkanslösning. Torsviken. Slutrapport av projekt Samverkan Torsviken. Miljöbyrån Ecoplan AB, på beställning av Göteborgs Stad

Liungman, Olof m fl. (2003). Vattenomsättningen i Torsvikenområdet, utvidgad analys. Rapport SMHI.

Länsstyrelsen, naturvårdsenheten (2014-06-04), dnr 525-20381-2014, Beslut om slyröning på Torsvikens deponi i Göteborgs kommun

Mats O.G. Eriksson, MK Natur- och Miljökonsult (2011) ”Torsviken - bedömning av Natura 2000-status och insatsbehov” Naturcentrum AB (2002).

Naturcentrum AB (2002). Preem Raffinaderi AB:s påverkan på Torsvikens Natura 2000-område. Komplettering till miljökonsekvensbeskrivning.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Natura-2000/.

Pehrsson, Olof (2000). Restoration of the Bay of Torslandaviken as a Natura 2000-area. Scientific report to the EU Commission.

Pehrsson, Olof (2003). Restoration of the Bay of Torslandaviken as a Natura 2000-area. Scientific report to the EU Commission.

Renova (2003). Miljörapport 2003 för Torsvikens återställningsområde.

Stenberg, Maj-Lis (2003). Efterbehandlingsplan – Torsviken. Sweco Viak (1325105) på uppdrag av Göteborgs Hamn.

Ström, Kåre. 1998. Torslandaviken – ett fall för EU:s fågeldirektiv. Vår fågelvärld 57:6-11.

Ström, Kåre. 2000. Från dump till vadehav – restaureringsvision. Fåglar på Västkusten.

Bilagor

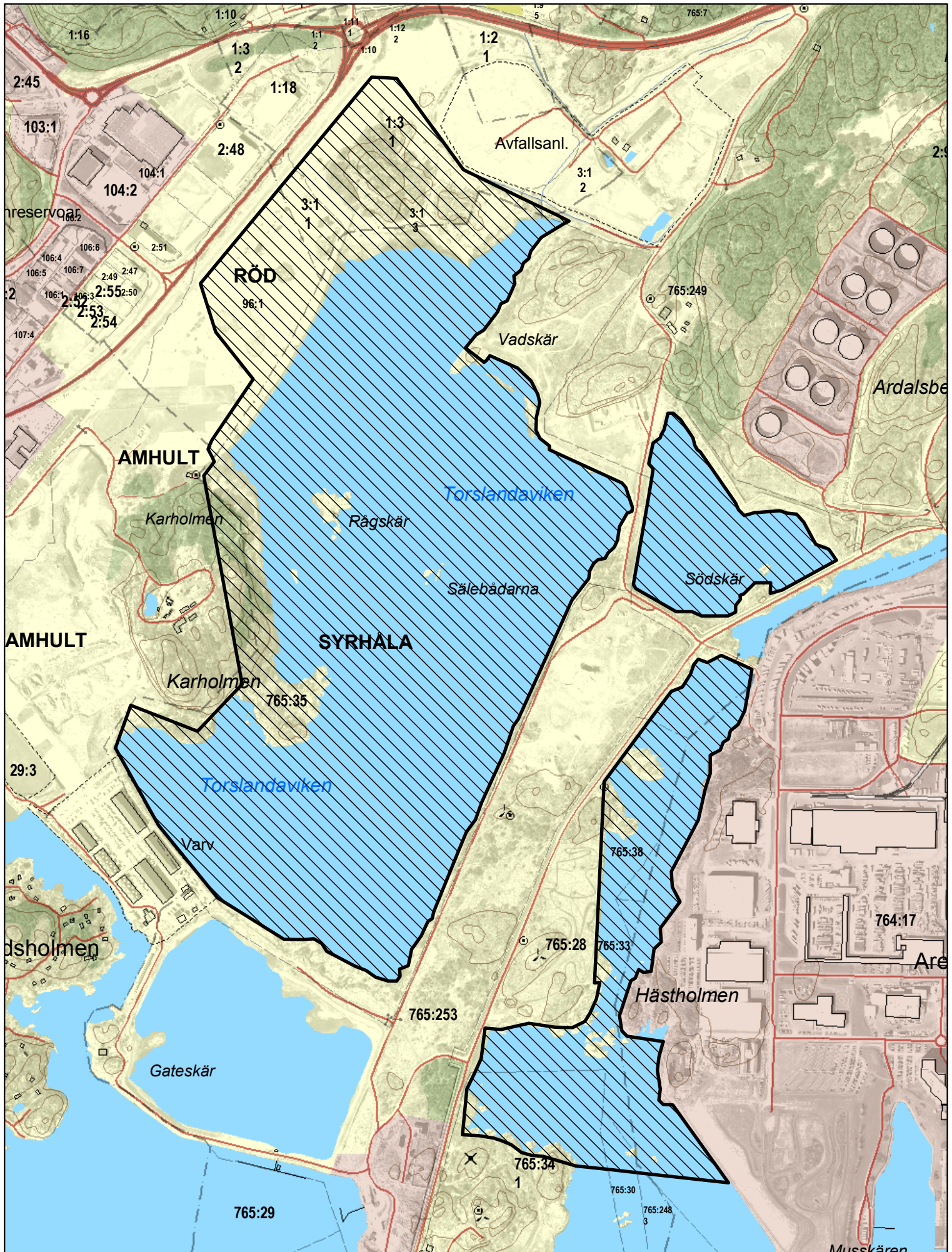
Kartor:

Natura 2000-områdets beslutskarta

Natura 2000-området, fågeldirektivet

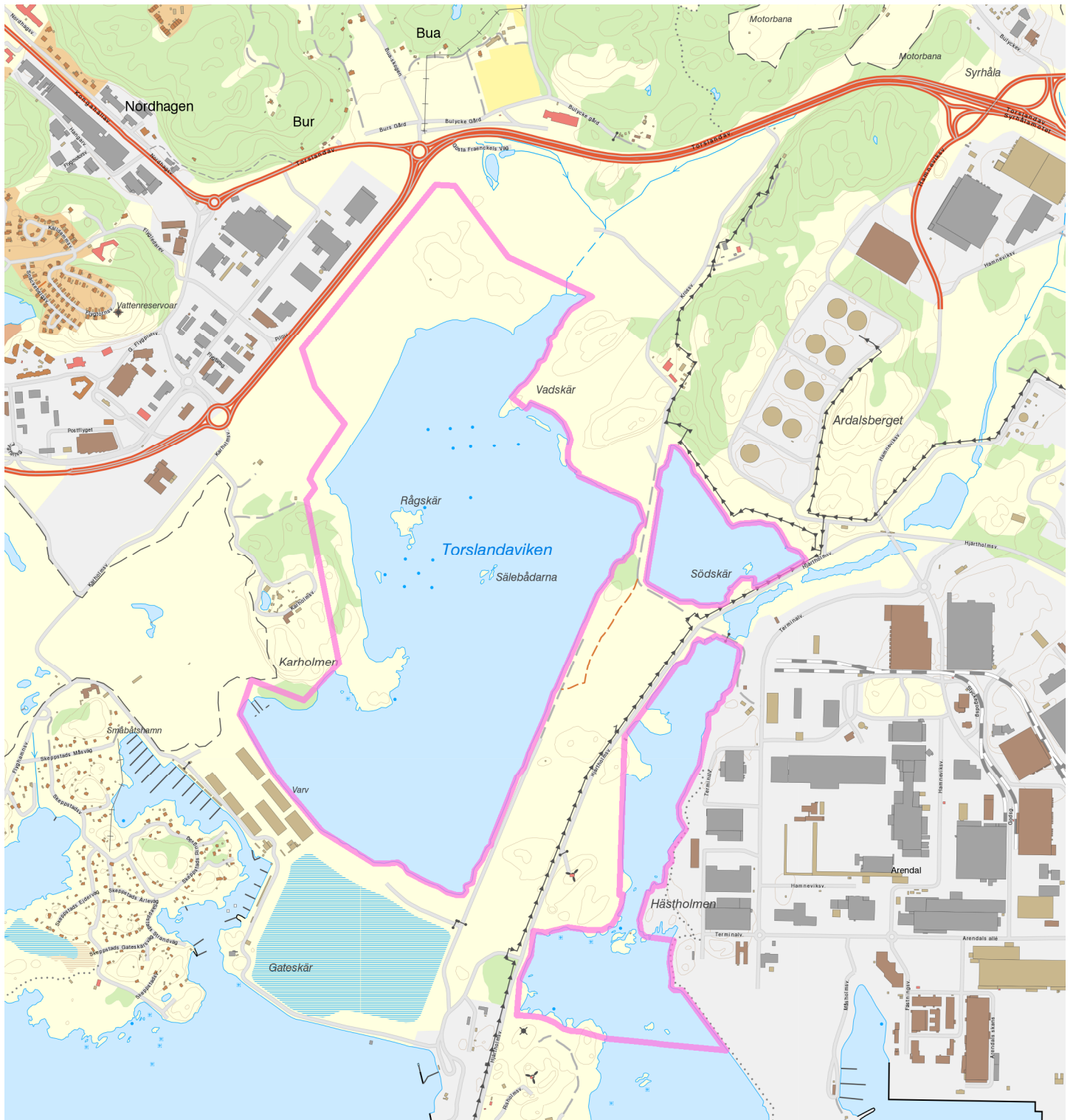

Natura 2000 - SE0520055 Torsviken

0 125 250 500 Meters

Map scale 1:10 000. Original printed 2009-01-30. Copyright Lantmäteriet 2009, dnr 106-2004/188-O.

Natura 2000-område, SE 0520055 Torsviken Göteborgs kommun

 Natura 2000 Fågeldirektivet
(SPA)

**Natura 2000-området består av tre vattenområden:
Torslandaviken (Karholmsbassängen), Södsjärsbassängen (minst) samt Arendalsviken (öster om väg).**